

Выходить по Львѣвъ що Вторника, Четверга и Суботы (крѣмъ рускихъ свѣтъ) о 5-ой год. поп. Литер. додатокъ „Библіотека найзнам. повѣстей“ выходитъ по 2 печат. аркушѣ кожного 15-го и послѣдняго дня кожного мѣсяца. Редакція „Администрація“ подъ Ч. 44 уллиця Галлицка. Рукописи звертаються лишь на попередне застереженне оголошена принимаються по цѣнѣ 6 кр. ѳъ одномъ строчкѣ печатной, въ рубр. „Надслано“ по 20 кр. а. в. Рекламцѣ неопечатаній вѣлий ѳъ порта. Предплату и исчераты принимають: J. Львѣвъ Админстрація „Дѣла“ J. Видия Haasenstein & Vogler, Wallfischgasse 10; M. Dukas, Kiemergasse 13; G. L. Daube & Co., Singerstrasse 11 a; Rudolf Mosse; F. A. Richter Nibelungengasse 4. Въ Франкфуртѣ M. Haasenstein & Vogler, E. L. Daube & Co. Въ Парижѣ Agence Havas. Въ Россіи Редакція „Кіевской Старины“ въ Кіевѣ, почтой уряды и „Газетное Бюро“ В. Ф. Зама въ Одессѣ Дрябасовская ул., д. Ралли 9.

ДѢЛО

Предплату на „Дѣло“ для Австріи: для Россіи: на цѣлый рокъ . . . 12 ар. на цѣлый рокъ . . . 12 рубл. на полъ року . . . 6 ар. на полъ року . . . 6 рубл. на четверть року . . . 3 ар. на четверть року . . . 3 рубл. съ дод. „Библіотека“: съ дод. „Библіотека“: на цѣлый рокъ . . . 16 ар. на цѣлый рокъ . . . 16 рубл. на полъ року . . . 8 ар. на полъ року . . . 8 рубл. на четверть року . . . 4 ар. на четверть року . . . 4 рубл. на самъ додатокъ: на самъ додатокъ: на цѣлый рокъ . . . 5 ар. на цѣлый рокъ . . . 5 рубл. на полъ року . . . 2-50 ар. на полъ року . . . 2-50 р. Для Визаріи, окрѣмъ Россіи: на цѣлый рокъ . . . 15 ар. на полъ року . . . 7-50 ар. на четверть року . . . 3-75 ар. съ дод. „Библіотека“: на самъ додатокъ: на цѣлый рокъ . . . 19 ар. на цѣлый рокъ . . . 6 ар. Поодинокое число коштуе 12 кр. а. в.

Съ днѣмъ 1 (13) цвѣтня зачався П. четверть-рокъ сегорѣчного выдвигництва „Дѣла“ и „Библіотеки найзнам. повѣстей“. Просимо о вырѣшаннѣ залеглости и скорѣ отновленнѣ предплату.

Новоприступающій П. Т. Предплатники „Библіотеки найзнам. повѣстей“ одержать за доплатою 1 зр. початокъ повѣсти Додета „Набобъ“ (17 аркушѣвъ).

Де-що о Мазурахъ.

Wiedza sąsiedzi, jak kto siedzi.

I.

Беру за перо, та я пытаю самъ себе: „По що се пишешъ? чи се придасться? чи народъ мазурскій обходить Русана? — Обходить, бо Мазуръ братъ-Славянинъ, суѳѣдъ о межу, не вдѣвъ Русинъ нічого злого. А коли не зробивъ намъ нічого доброго, за то не можна на него гнѣватися, бо ѳнъ самъ бѣдний, опущеный, навѣтъ болотомъ обкинений черезъ овою сметанку оубошлну; она осудила и вырекла ѳго.

Вѣрю однакъ въ то, що коли-бъ народъ мазурскій двигнувся въ упадку морального и матеріального, бувъ-бы окраскою роду славяно-окого, а Русины мали-бы въ нѣмъ щирого суѳѣда. Коли ще хлопчиною бѣдненькимъ бувъ я, то я потребувавъ помочи людокои, — тогдѣ знайшовъ я подѣ стрѣхою мазурокою перазъ приѣмъ сердечный: я на ночь подорожного сироту приняла та я молокомъ хлѣбомъ або кашпогою ѳ горохомъ покормила, воды отуденой въ цѣбричку дала, щобъ здороженъ ноги вымочати и до дальшой дороги спосѣбными зробити; потѣмъ малого вандрѣвника опати уложила, та я ще рано збудивши, не пустила въ хаты безъ обѣдана и доброго слова. Она тогдѣ не знала, що своєю гостинностою сердечною защеплять въ сердца моѣмъ вдячнѣсть для себе и для своихъ братѣвъ незрѣчихъ. За тую кашпосту и молоко назначала менѣ судьба нѣмъ ѳтозлужитися. Слава Богу за то; добра газдыня наша Русъ свята, коли дѣтей своихъ такъ добре выховала, що они въ дома порядокъ роблять и ще на заробокъ выходятъ. Але вертаю до рѣчи.

Правду каже пришовѣдка: „Кого Господь хоче покарати, тому ѳбере разумъ“. Польскія газеты завнепокошлѣвъ розрухали на Мазурахъ, нѣбы започадливо розщѣбались по воѣхъ уоодахъ за причиною того обѣяву, — только-жъ глядають лиха не тамъ, де оно оправдѣ опочивае; звалюють вину то на якихъ агитаторѣвъ-ворохобникѣвъ, то знову на „вандрѣвну рубель“. Але-жъ панове Поляки, шкода вашого паперу и чернила на такі дурниці! Не обдурюйте оамыхъ себе и чатаючу публику! Крайна вже пора для васъ, збравъте съ навичкою „Schwamm drüber“. Чи тамъ на Мазурахъ е, чи нема агитаторѣвъ, въ то вдѣватись не хочу, бо на се доси доказу нема. Доказы однакъ е на то, що ѳтноосны на Мазурахъ сутъ якъ набѣрши, сутъ складами пороху отрѣзничого, котрѣ выбухають. Поднѣсьтъ вы народъ мазурскій въ занедбана морального и матеріального, уздоровитъ хорого „облорка“, а усунете черезъ то склады пороху. Тогдѣ найздѣвжъ и ширшѣ лѣтають по краю агитаторы, мѣвъ тѣмъ ѳрки зацаленѣ, то нічого не вдѣють, бо пороху отрѣзничого не буде.

Рухъ вышшый на Мазурахъ самъ въ соѳѣ врозумити не дастся; мусимо доконче заглянути въ минушѣсть бодай недалеку, а тогдѣ рухъ оѳъ въ звязи ѳъ минушыми фактами представося намъ доно.

I. Въ р. 1846. готовилась „гѣрархія ополечна“ до формования „гвардіи народовой“. Мазуры перелякались можливого панования шляхты, заворушились мѣвъ пчолы въ улію, коли шершеня почувють, пѣрвали за коомъ, цѣмъ, тай. . . братня кровь пролилась потоками. Мазуры уинили кровію паньскою, заверюха перестала, и Мазуры завоула мѣвъ пожинѣ. . .

II. Въ р. 1863. зробили Поляки повстаннѣе. На ѳтгомѣнѣ шабелѣ и сѣвну „Воѣе оѳѣ

Polsek“ пробудилась Мазуры та я знову отразъ передъ панованнѣмъ шляхты заглянувь нѣмъ въ очи. За коомъ и цѣны не брали дѣятого, бо самъ австрійскій рядъ запровадиль станѣ облоги, наказавъ ловити повстанцѣвъ и арештувати. Тожъ Мазуры въ роли ексекторѣвъ наказу урядового оцинали повстаннѣе дуже енергично, — повстанцѣвъ лапали, вязали и ѳтогавляли (дуже часто ледви живыхъ) въ руки уряду. Не потребували про-то Мазуры брати здушеннѣ повстаня въ свои руки, бо були певны, що урядъ дастъ соѳѣ раду. Охота однакъ, готовѣсть до услуги, ѳъ якою Мазуры бралися оповнати волю уряду, се пересадне выловлюваннѣе и немилосердне поведеннѣе ѳъ повстанцями, свѣдчатъ, що Мазуры бажала горячо упадку повстаня. Не думайте, що на вѣтеръ говорю; спытайтесь въ Ланцутѣ, або въ Ришеві, скѣлько разѣвъ шокковникъ гузарѣвъ Valis казавъ покярата Мазурѣвъ за пересадне выловлюваннѣе и побиваннѣе повстанцѣвъ. Самъ въ р. 1863. вандрувавъ я черезъ захѣдну и вохѣдну Галичину, — то знаю въ власного доовѣду, якъ страшны были чаты власно по селахъ мазурскихъ, а якъ человекѣмъ вогуцивъ на Русѣ, то якъ-бы воду осыпалъ. Впрочемъ хто зовѣвъ неѣрныи Тома, — най опытае оамыхъ повстанцѣвъ, а они окажутъ, що на Русѣ чулися о много оовѣдѣйшшима, безпечѣйшшима нѣжъ на Мазурахъ, межѣ овиоми.

III. Въ р. 1885 повстае знову не о покѣи межѣ Мазурами. А то чому? Тажъ нѣмѣ „гвардіи народова“ не формуеѣ, на повстаннѣе такожъ не заносеѣт! Ба, „гѣрархія ополечна“ порадила соѳѣ. Пригадала соѳѣ пришовѣдку „szuka śledzie śluka“ та я коли дорогою перевороту въ лѣтахъ 1831, 1846, 1863 дѣбѣта не змогла до панования, — вогушила на дорогу миру, лѣялну. Тамъ спосѣбомъ элементъ революційный отаеѣ „straża rożanna“. Станьчики отараягоя вмовити въ правительство, що толькѣ они лѣялны (Przy Tobie stoimy i stać chcemy), а все проче, то „моокалѣ“ и „вархолы“. Тою тактикою опанували они ситуацію, та и панують соѳѣ, верховодятъ воюда: въ радахъ повѣтовыхъ, въ соѳѣмъ и въ радѣ державной. На хоругвѣ ихъ выписано: „Niech będzie, jak bywało“, або иными словами: „Ranowaliśmy, ranijemy i ranować będziemy“. Австрійска ординація wyborcza каже: до радѣ повѣтовыхъ, до соѳѣмъ, до рады державной выбирайте вы хлопцы своихъ другѣвъ-заступникѣвъ, вы мѣщане своихъ, а вы дѣичѣ своихъ. А станьчики на то: „Лаше мы „лѣялный людѣ“, „straża rożanna“ а тамтѣ — „вархолы“ або „моокалѣ“. . . sile, frater, sile“ — а звертаючысь до краю кажутъ: „Вы хлопцы лаше на съ выбирайте, вы мѣщане лаше на съ выбирайте, и мы такожъ лаше о себе выберемо“. „А хто такъ не зрѣбать то крикнемо: „Polizei!“ — ѳнъ „вархолы“-анархисты, „моокалѣ“. А хто буде крѣчый, — дѣотане „нѣмѣ булочку ѳъ маоломъ и трохи надила, а завтра вягу“. Така работа пригадуе менѣ пословяцію оѳъ яку: „хѣра я, и то дуже хѣра: ѳъ вами буду ѳоти, окремо менѣ дайте, и на потому менѣ лишѣтъ“. — Скажѣтъ же добрый людѣ: чи ворохобники тѣи, що стоять на засадахъ ординація wyborchoi австрійской та и вызнають засаду рѣвноуправленія: „нового не дамъ, твоего не хочу“?

Колѣ-бъ станьчики и ихъ союзники бодай добре, взѣрцево и съ користою для себе оамыхъ и для краю гоооцдаряля, — то тогдѣ оказали-бы мы соѳѣ: „Най и такъ буде, не треба амъ того за вѣе брати, божъ кожда рука къ соѳѣ крива“. Ба, але-жъ они руйнують свое приватне добро, добро праѣдѣвъ своихъ, и передають свою батькѣвшану въ руки чужѣ; обдѣженѣ по уха отяють надѣ пропастею банкротства. Я исповѣдую засаду: хто свое добро марнуе, не потрафятъ шанувати публично гроша. Якъ выгядае гоооцдарка радѣ повѣтовыхъ и краева, вже и веробѣцѣ на даху знають. Рады повѣтовѣ полканы великанькой оуми, а хѣсна въ нихъ нема. Же навѣтъ оама „гѣрархія ополечна“ давала

пѣзнати, що выпадае звинити тую непотрѣбъ автонимичну. Мы були свѣдками члененныхъ дефрадацій. . . И гоооцдарка краева не свѣтло представилася: вже самъ фактъ, що въ рѣчного доходу трехъ миліонѣвъ ѳткладати треба ажъ 434 821 зр. в. а. на силату рать позмычовыхъ и процентѣвъ, переконуе мене, що гоооцдарцѣ краевой грозятъ банкротство. . .

Наколи-бъ я хотѣвъ оѳѣнѣти законодавчу дѣяльнѣсть отаньчикѣвъ въ соѳѣмъ и радѣ державной, я зайшовъ-бы за далеко ѳтъ своего заложена. За-для того пригадаю лаше: чи безграничный подѣтъ грунтѣвъ сельскихыхъ, чи передчасно и наспраево, — не постоеннѣе — рѣвноуправленнѣе рухливого элементу жидѣовского, були ожиточны для нашего краю? Чи такі реформы свѣдчатъ, що посылы нашѣ знаютъ потребности краю нашего? Чи не знали о томѣ, що хлопъ нашъ, мазурскій и рускій, то рекрутъ, вынѣ доперва умундрованный, не мавъ ще оружѣ въ рукахъ, не мѣгъ про-то яко рѣвный съ рѣвнымъ выступити до борбы экономичной ѳъ жидомъ, котрый въ томѣ ѳѣтъ нечувано вправный, выгравъ уже не одну баталию, бо яко доовѣдныи войовникъ поѳѣдае засѣбы рѣвныхъ маневрѣвъ и штукѣвъ, котрыми въ поединку экономичномъ ооваливъ онымъ замахомъ на землю не одного дѣича? Идѣмъ дальше. Ажъ тогдѣ, якъ повѣнъ лѣхварока мала залити цѣлый край, коли тысячѣ гоооцдарѣвъ пошло съ торбами жѣбрачами, — ажъ тогдѣ (въ р. 1877) охаменилось посылы и постарались о законы противъ пѣяньства и лѣхвы. Коли-бъ не тѣ двѣ уставы, мы были-бы вже жидамъ воду носили. Кажуть вправдѣ: „Mądry Polak po szkodzię“, — та що менѣ въ того, коли край бѣднѣе. Тожъ Мазуры кажутъ: „Не перожкоя, коли ты не перѣгѣ“ — се значить: не пхавѣя въ посылы, коли ты до посла не дѣрѣѣтъ; послувати, то не по овалнахъ увиватися. . .

Щѣбъ наоъ нѣхто не поосудиль о пересаду, наведѣмъ аргументацію Смалыца, мазурского хлопца, котрый въ маю 1885 р. на передвыборчѣмъ зборѣ въ Тарновѣ оѳъ ка говоривъ: „Ciągle wybieramy to do Sejmu, to do Wiednia, — każdy z kandydatów obiecuje nam złote góry. My czekamy i oczekamy, — polepszenia żadnego nie wiadać, a wszelkie ciężary gniotą nas co dzień bardziej. . . Byłem we Lwowie i wstąpiłem przypadkowo do Sejmu. Tam widziałem, jak jeden poseł соѳъ сзуча, а nasi panowie powłowie spacerują sobie, rozmawiają, bawią się w najlepsze; tylko powłowie Rusini słuchali uważnie. Tylko nasi posłowie przeschkadzają im i z nimi się kłocą. Соѳъ z takiej roboty?“

Отъ маєте узѣль гордѣйскій розвязаныи и якъ на долони бачате причинны рухѣвъ мѣжъ Мазурами; маєте ключъ, котрымъ отворите тую скривню динамитову и вытолкуете соѳѣ: дѣячого ко. д-рѣ Кошцѣнскій выбраный въ-друге; дѣячого хлопъ Оржеховскій выбраный; дѣячого въ Краковѣ Романовичъ позмыскавъ таке поважне чило голооѣвъ?

Рѣчь посла Вас. Ковальского,

выголошена при дебатахъ надъ бюджетомъ минист. просвѣты 2 цвѣтня 1886.

Бѣсѣдникъ ѳтирасе передѣвоѣмъ замѣтъ по. о. Мандычевского, будѣто и ему не лежитъ на сердце подвышеннѣе дѣтация членѣвъ капитулы Станиславѣовской. Противно, ѳнъ годится на подвышеннѣе дѣтация членѣвъ воѣхъ рускихъ капитулъ въ Галичинѣ, а коли домагаюся скорого утвореня капитулы Станиславѣовской, то ужнѣ оловъ: „по крайнѣйшѣмъ мѣрѣ ѳъ теперѣшнюю дѣтацию“. Оттѣкъ ѳтирасе бѣсѣдникъ оказане по. Охримовича, будѣто-бы было несправдою, що при послѣднихъ выборахъ до рады державной въ 1885 р. правительство не вышлывало на оовѣдныи выборѣвъ выборѣвъ, имено же рускихъ священнѣкѣвъ, и що въ окурѣвъ Дрогобычѣмъ не ѳтказано дѣякамъ священнѣкамъ-выборѣцамъ сегорѣчною запомоги. На доказъ, що такъ фантично було, наводитъ по. Ковальскій поэмѣ одного священнѣка зъ того повѣту въ 8 жовтня 1885 р., въ котромъ оказано, що тамошнѣй староста въ приватнѣмъ розговорѣ ѳъ тымъ-же священнѣкомъ, недержавшамъ запомоги, оказавъ выразно: „Запомога ува-

жасѣя оулогуѣмъ зъ стороны державы. За то мая державѣ право взаимной оуслуги. Вы не голооували за правительственнымъ кандидатамъ, ѳтказали державѣ взаимной оуслуги, то и оуслуга ѳъ стороны державы для васъ утае“. Въ Дрогобычѣмъ повѣтъ ѳѣтъ такыхъ 5 священнѣкѣвъ, котрѣ шо року дѣставали запомоги ѳъ вынимоку минушого. Сутъ то оо. Саурувъ зъ Горудца, Сьокало зъ Керяницѣ, Козакѣвичъ зъ Тыснава, Е-сѣвъ зъ Медыничѣ, и Хомянскій зъ Грушовои. И прочимъ 10 священнѣкамъ, котрыхъ вычисливъ по. Охримовичъ, не дано запомоги заразъ, а дѣлкѣ зъ нихъ мѣжли рекурсувати до министрѣ-отва просвѣты.

Приступивши до рѣчи, бѣсѣдникъ годится ѳъ намѣреннѣмъ министра просвѣты, щѣбъ до гимназій принимаемо доперва дѣтей ѳъ убѣдченымъ десѣтымъ рокомъ, щѣбъ часть науки въ гимназѣяхъ розширити на девѣтъ лѣтъ, бо въ народныхъ школахъ наука нѣмецкого языка трактуеся дуже поверховно; щѣбъ ученикамъ гимназѣйнымъ ѳбѣдчитѣ поэмѣѣ ихъ працю, имено въ низшихъ класахъ; щѣбъ пѣдручникѣвъ школьныхъ не такъ часто змѣнивано и отаочно щѣбы або змѣништѣ дѣактра, або убѣльнѣштѣ ученикѣвъ ѳтъ оѳъ олаты въ бѣльшой актѣ до те-перѣ мѣрѣ. Оттѣкъ переходить бѣсѣдникъ до вѣкстрѣації школъ гимназѣйныхъ въ Галичинѣ подѣ взглядомъ языковымъ. На 24 гимназѣй ѳъ 283 ѳдѣлами ѳѣтъ въ 21 гимназѣяхъ ѳъ 245 ѳдѣлами языкъ польскій выкладывѣмъ, въ 2 гимназѣяхъ ѳъ 28 ѳдѣлами — языкъ нѣмецкѣй, а лишь въ одной ѳъ 19 ѳдѣлами (12 ѳдѣлами. Прим. Ред.) — языкъ рускѣй. Число ученикѣвъ гимназѣйныхъ выносило въ 1883 р. 10.530, зъ чого припадае на Полякѣвъ 7997, на Русинѣвъ 1801, на Нѣмѣцѣвъ 710, на другѣй народности 22. Хотя однакожъ чило молодежи рускою ѳѣтъ такъ значне, то маямо того поѳѣдають Русины лишь одну гимназѣю а нѣякою реальнои школы. Въ насѣ не можна жалуватися на недостатокъ доброй воли. На посадахъ учительскихъ ѳѣтъ богато Русинавъ, ѳтѣповѣдаючихъ вѣловѣ овоу званию; сутъ въ насѣ и свои готовѣ школьныхъ учебника, а хѣсеннѣсть ихъ признана загално (ѳъ вышникомъ ученихъ Рады Русокои и литерѣтовѣвъ зъ зѣботныхъ органѣвъ. Прим. Ред.); сутъ отже и ученики и учителя и учебники и годѣ знати, що стоить на перешкодѣ ѳткрыти въ вохѣднѣй Галичинѣ бодай ще одну рускою гимназѣю. Мы не найдемоѣ въ колязѣи, щѣбы на нашѣмъ рускомъ языкѣ въ воѣхъ предметахъ и въ воѣхъ галузѣяхъ науки коректно выразитѣся. (Щѣбъ вы на то, гоооцдаряево? Прим. Ред.). Польскій историографъ Лелевель оказавъ выразно, що наколи-бъ при ѳткрытѣ Ягайловского университета въ Краковѣ не було олучаю до рѣзпорядимости шѣбѣ вы-оокоученыхъ мужѣвъ Русинѣвъ, ѳъ ѳткрытѣ сего университета було-бъ на довѣий часть ошнѣооѣ. Намѣ вроджена и крѣпка духова оила и мы вѣтрѣвали и охѣдѣ до праѣвъ, щѣбы вдоволитѣ воѣмъ вымогамъ отрогои науки. Въ насѣ была своя пошменнѣсть, коли въ Полякѣвъ про неѣ и не думано, а нашего языка увавала Польша въ вѣнутреннѣй администрації. Языкъ польскѣй отавѣ доперва ѳтъ кѣлькохъ вѣѣѣвъ. Але маямо то, що нашъ языкъ выобразованыи, поде школьничѣства въ насѣ дуже запущене. Въ насѣ панують такѣ сумнѣ относини, про якѣ ледви подумати можна. А головною причиною ихъ ѳѣтъ законъ зъ 22 червня 1867 р. гго можемо назвати своимъ наибѣльшимъ нещастѣемъ и сего ухвалено въ нашѣмъ соѳѣмъ насильно, бо зачинено дѣверѣ соѳѣмовою салѣ и не пушено рускихъ поѳѣвъ, щѣбъ зѣкомплѣтували засѣданнѣе. Грѣмѣкѣ прѣтѣсты такожъ нѣчого не помогли и уставу принято en bloc. Потѣмъ доперва въ рокъ появились основныи законы державныи, але хотѣ они стоили въ супѣречности ѳъ красивымъ школьнымъ законамъ, то не наступила въ послѣднѣмъ нѣяка змѣна. Намѣ жадана на поли школьничѣства розвиватися о законѣ красивѣй зъ 1867 р.

II. министрѣтъ финанѣвъ выоказавъ 23 марта мнѣннѣе, що примиреннѣе народѣвъ тогды оушѣствитѣся, наколи воѣ будутъ рѣвны: парѣс. Свята правда. Inter parates може бути примиреннѣе але нѣколи inter hegemones et inter parias. Недавно потѣшавъ наоъ и по. гр. Войт. Дѣдушаничѣй (20 марта), що пытаннѣе национальнѣе въ поодинокихъ провинцияхъ рѣшнѣто тогды, якъ поодиноки народы на то згодятся и вже въ школахъ оереднѣхъ наотуштѣ взаимнѣе порозумѣннѣе. При томѣ заявивъ оѳѣ посѣлъ, що его предѣожѣннѣе лѣшково въ соѳѣмъ галицѣмъ, отремляче до научаня обохъ языкѣвъ краевыхъ, приваѣто тамъ же огромною бѣльшоостою голооѣвъ. Даѣ Боже, щѣбъ такъ було, але такъ оно не ѳѣтъ. Поляки привыкли въ важнѣйшихъ потребѣяхъ клѣтитѣ намъ на свою привѣзъ, але якъ окорѣ лѣшъ при нашѣй помѣчи достигла овоѣи оѳѣи, то завоѣгды на нашѣй оторонѣ ѳдѣдуе розчарованнѣе

